

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECA
Redactor: Pr. Demian Tudor

ABONAMENTUL:
Pentru particulari pe an 5000 lei.

SFINȚIREA BISERICII DIN TÂRNOVA

La un interval de două săptămâni numai dela sfințirea bisericii din Cuvin, P. Sf. Sa Părintele Episcop Andrei, a binevoit să sfințească în Dumineca din 10 Nov. a. c., biserica renovată în exterior și interior, precum și pictată, din frunțașă comună Târnova. Cătățile sufletești ale neamului nostru se îmbracă rând pe rând în veștimente noul. Impotriva greutăților excepționale prin care treem astăzi, credincioșii ortodocși români din satele noastre, jertfesc — ca niciodată — pentru înfrumșetarea sfintelor locașuri de rugăciuni. Așa s'a renovat biserica din Cuvin și așa cea din Târnova, prin contribuția benevolă a enoriașilor noștri. Cu astfel de credincioși, în sufletul cărora zace dragostea față de Dumnezeu și de Casa Lui, neamul nostru are frumoase perspective de viitor. Valurile patimilor omenești, dispar în fața dragostei și a iubirii către Casa Domnului. Am constatat de nenumărate ori, că nu există cătușe atât de puternice ca să închidă sufletele enoriașilor noștri, când e vorba de a-și ajuta sf. biserică. Și săracul jertfește banul văduvei, dar și bogatul caută cât mai mult să-și netezească, prin jertfe materiale, drumul spre viața fericită de dincolo de mormânt.

Aprecierea acestor jertfe pornite din sufletele mari și curate ale păstoritorilor Săi, îl îndeamnă pe P. Sf. Sa să obosească tot mai des în mijlocul lor, pentru a sămăna cuvântul Domnului în inimi primitive. Dela reședință, P. Sf. Sa a plecat Duminecă dimineața, însoțit de Prot. Dr. P. Dehelean și diaconii: A. Tripon și D. Dărău. La o bună distanță de comuna Târnova, mașina P. Sf. Sale este întâmpinată de un impunător banderiu de călăreți, îmbrăcați în frumoasele noastre costume românești și purtând pe plepturi eșarfe tricolore. La poarta triumfală din marginea comunei, P. Sf. Sa este întâmpinat de dl prim-pretor N. Telesman, care bineventeamă sosirea Arhierului în mijlocul turmei. Ajuns în fața locuinței preotului local Sabin Sasu, P. Sf. Sa este întâmpinat de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Sa părintele protopop Aurel Adamovici al Șirlei, care prin cuvinte alese și bine simțite — urează bun sositt înal-

tului păstor, în frunțașă parohie Târnova. În ochii mulțimei de credincioși, se vedeau strălucind urmele lacrimilor de fericire, văzându-și arhipăstorul în mijlocul lor.

După îmbrăcarea cu odăjdii a P. Sf. Sale, întreg poporul se îndreaptă spre sf. biserică, încadrându-L într'o mare procesiune, cum rar se poate vedea. Terminându-se actul sfințirii, P. Sf. Sa începe sf. Liturghie, înconjurat de următorul sobor de preoți: Ic. stavr. Caius Turicu, Prot. Aurel Adamovici, Prot. Dr. Petru Dehelean, Pr. Ioan Ispas-Chier, Pr. Sabin Bursăș-Agrîș, Pr. Florian Rațiu-Moroda, Pr. Constantin Ungureanu-Drauf, Pr. I. Moțiu-Măderat, Pr. Sabin Sasu-Târnova, Pr. Emilian Benția-Târnova, Pr. Dimitrie Popian-Iermata, Pr. Sabin Faur-Arăneag, Pr. Mircea Munteanu-Camna, Pr. Axente Molseșilindia, Pr. Mihai Botez-Arad, Pr. Ioan Crișan-Agrîș, ierodiaconul Ioasaș Mârzenco și diaconii Tripon și Dărău.

Răspunsurile liturgice au fost date cu măiestrie de corul mixt al tineretului din comună, condus de tinerul absolvent al școlii eparhiale de cântăreți din Arad și cantor al parohiei, Gheorghe Neamțu. În decursul sf. liturghii, P. Sf. Sa hirotoneste întru teromonah pe ierodiaconul Ioasaș Mârzenco, pentru trebuințele schitului „Sf. Gheorghe”. La priceasnă P. Sf. Sa rostește, în fața mulțimei de credincioși, pentru cari biserica s'a dovedit netrecătoare, o simțită cuvântare, tâlcuind articolele ultime ale mărturisirii noastre de credință și anume: „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie, amin”. Din această frumoasă predică, am reținut următoarele, pe cari le redăm, în rezumat:

„În Sf. Evanghelle de azi ați auzit cum un om a venit la Iisus și L-a întrebat ce să facă pentruca să moștenească viața de veci. Mântuitorul îl îndrumă la Sf. Scriptură, pentruca însuși omul să-și dea răspuns acestei întrebări. Ce cuprinde legea referitor la viața vecinică? „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău, iar pe aproapele tău ca însuși pe tine”. Aceasta este con-

diția moștenirii vieții celei veșnice. Oamenii însă își pun întrebarea: ce este viața veșnică? Există ea, ori nu există? La aceste întrebări fiecare căutam un răspuns.

Viața ne-a fost dată de Dumnezeu. El ne-a dat atât viața pământească, cât și pe cea vecinică. Moartea n'a fost dată de Dumnezeu. Ea e ca un hoț în viața noastră. Noi oamenii am adus moartea pe pământ, prin păcatul lui Adam. Moartea este încetarea vieții pământești și începutul celei veșnice, după cum se spune în rugăciunea de deslegare, pe care o rostește preotul la căpătâiul mortului: „Tu, Doamne, ai făcut pe om după chipul și asemănarea Ta. Dar fiindcă omul a păcătuit, ca răutatea să nu fie fără de sfârșit, Tu ai tăiat legătura dintre trup și suflet și ai poruncit ca trupul să se întoarcă în pământ, din care a fost luat, iară sufletul să se ducă la creatorul său... Moartea nu poate atinge decât trupul nostru. Așa după cum casa noastră, cu vremea, se strică și trebuie rezidită, și casa sufletului nostru (trupul) se strică, așezându-se în mormânt, până la învierea cea de apoi. A spune că nu învie morții, este tot una cu a spune acum toamna că nu va mai fi primăvară. Sămănătorul, când merge toamna afară în câmp să-și samene grăuntele de grâu, are în fața sa învierea. Grăuntele pentru că să poată încolți, trebuie să moară. Omida se înfășură toamna într'o gogoasă, în care stă până primăvara, când se preface în fluture. Deci însăși natura ne învață că după moarte vine și învierea. Oare numai omul, cea mai perfectă creațiune a lui Dumnezeu, să rămână pentru totdeauna în mormânt? Acel Dumnezeu care n'ar fi făcut pe om decât numai pentru o viață de 40-80 de ani, nu mai poate fi numit Atotputernic. Dacă mâna omenească poate face clădiri, statui, monumente, picturi etc., cari durează sute și mil de ani, atunci cu atât mai vădit Dumnezeu cel Atotputernic este în stare a învia pe om. Dumnezeu este veșnic și El vrea ca și omul să aibă viață veșnică. Noi vedem viața mai mult în miș-

care de pe pământ, însă viața aceasta o au și animalele. Și ele simțesc și au dureri, însă ele au numai viața trupească. Singur omul are și viață sufletească, care se continuă și dincolo de moarte, în viața de veci. Mântuitorul spune, că viața vecinică stă în aceea ca omul să Te cunoască pe Tine, unul și adevăratul Dumnezeu (Ioan 17,3). Toți oamenii vor învia, însă viața vecinică o câștigă numai acela care în această lume a crezut în Iisus Hristos, a iubit pe Dumnezeu și a păzit poruncile Lui. Cine n'a dorit-o și n'a lucrat pentru ea, acela nici nu va dobândi viața veșnică. Praznicul de azi trebuie să ne ridice gândul spre cer. După cum am înnoit Casa Domnului, așa să ne înnoim și sufletul nostru. Dumnezeu este lumină și noi suntem creați pentru lumină și pentru viață veșnică.

La sfârșitul sf. liturghii, preotul Emilian Benția, face darea de seamă despre mersul lucrărilor de renovare a sf. biserici, arătând meritul fiecărui credincios la realizarea lor. În special relevă munca desinteresată și jertfa de peste 500.000 lei a vrednicului episcop Iovița Moș, care timp de 20 de ani conduce epitropia parohială din Târnova, spre deplina mulțumire a tuturor credincioșilor din comună.

P. Sf. Sa laudă jertfa enoriașilor și a preoților, cari au pus suflet din sufletul lor la temelii casei de rugăciuni și cere asupra tuturor, revărsarea harului dăruit.

În numeroasa asistență am remarcat prezența autorităților și intelectualilor, în frunte cu dl. notar I. Rujan, medic Dr. V. Boleru, înv. dir. Popescu Florian, dir. of. p. Bodeanu, perceptor V. Boroș, înv. N. Balta, înv. Legeanu Liviu, dl. Cenan pictor-artist, care a pictat sf. biserică cu o artă de admirat, comerciantul N. Neamțu, dl. Raș Alexandru, dl. avocat N. Păușești, At. Raș, Nica Beta, Suba Gh., Gh. Iovița, Pr. Stavr. Gh. Turicu, insp. șc. Dogariu, insp. șc. Nistor, Onceanu etc.

COR.

Instituirea parohilor

IV.

Clerul și poporul au exercitat dreptul de a participa la instituirea clericilor, având latitudinea de mărturie asupra vredniciei sau nevredniciei candidaților la intrare în cler, a accepta pe cei găsiți vrednici și a respinge pe cei nevrednici după cum rezultă din numeroase documente. Constituțiile apostolice (cartea VII. cap. 4), vorbind despre rolul poporului la instituirea unui păstor bisericesc spune: „Iar cel mai distins dintre ceilalți să întrebe presbiterul și poporul dacă acesta este pe care-l cer să le fie conducător. Și consimțind aceștia să întrebe din nou apoi, dacă de toți este mărturisit a fi vrednic pentru această mare și strălucită demnitate... dacă în ce privește viața e ireproșabil. Și

mărturisind toți însă nu cu prejudecată, ci după dreptate că acesta este astfel... a treia oră să i întrebe dacă într-adevăr este vrednic pentru slujbă” (Dr. L. Stan. op. cit. pag. 273).

Origen în Omilia VI la Levitic dă motivul prezenței poporului la instituirea parohului: „se cere și prezența poporului pentru ca actul acesta să fie cunoscut tuturor, deoarece cel care se alege în cler trebuie să fie cel mai curvios, cel mai înțelept și cel mai virtuos dintre toți”, ori despre aceasta nu pot vorbi decât poporul și clerul, în mijlocul cărora a trăit candidatul. Ciprian în epistola 68 are cuvinte precise despre rolul poporului la alegerea pa-

robului: „plebea are foarte marea putere, sau să-i aleagă pe cei demni preoți, sau să-i refuze pe cei nedemni...”; „preotul în prezența poporului sub ochii tuturor să se aleagă, și că e vrednic și apt, prin mărturisire și hotărâre publică să se întărească...”; „în prezența poporului, sau să se desoopere vinile celor răi, sau să se facă cunoscute meritele celor buni...”, „ca nu cineva nevrednic la slujba altarului sau la starea preotească să se furișeze”; „alegerii să se facă în prezența plebei, care a cunoscut viața fiecărui și fapta fiecărui, după purtarea lui o privește” (L. Stan, op. cit. pag. 296).

Din can. 89 al Sf. Vasile cel mare vedem că presbiterilor și diaconilor li-se cere mai întâi să eerceteze cu temeinicie și deamănuntul asupra celor ce vor să între în cler: „întreg modul lor de viață, de nu sunt bârfitori, de nu sunt bețivi, de nu suft aplecați spre gâlcevi, de și-au educat tinerețea lor ca să poată săvârși cele sfinte” (Dr. N. Milaș, op. cit. v. I, p. II. pag. 135), iar poporul mărturisirea cu adevărat dacă erau vrednici sau nu.

Can. 7 al Sf. Teofil al Alexandriei, deși scoate în evidență mai mult rolul clerului, lăsând mai în umbră rolul poporului, totuși nu-l neglijează căci dispune ca hirotonia să se facă fiind de față poporul, căruia episcopul îi cere să mărturisească pentru candidatul la hirotonie (Dr. N. Milaș, op. cit. v. II. p. II pag 179).

Se întâmplă totuși câteodată ca episcopul să nu ceară, sau să nu țină seamă de părerea obștei credincioșilor, ci să le hirotonească singur păstor. În cazul acesta poporul poate să nu primească pe cel trimis fără voia lor, fără a avea de suferit sancțiuni pentru acest act de neascultare, după cum vedem din can. 36 apostolia și mai ales din can. 18 antiobian. Aceste canoane consfințesc dreptul poporului de a refuza clericii pe care nu i agreeia. Dacă poporul avea dreptul de a refuza, este natural să fi avut, cu atât mai mult, dreptul de a alege.

Participarea clerului și a poporului la numirea de către episcop a parohilor este singura modalitate de instituire a lor conformă cu canoanele Bisericii ortodoxe după cum susține N. Milaș, o autoritate recunoscută a dreptului canonic oriental, spunând: „După prescripțiunile canonice ale Bisericii orientale, episcopul eparhial, are dreptul suprem în general la numirea parohilor; poporul are să-și manifeste părerea sa asupra persoanei căreia să i se încredințeze oficiul de preot, precum și să adeverească încrederea pusă în ea, iar clerul, respectiv sfatul presbiteral, să informeze pe episcop despre însușirile și capacitățile respectivului și are să-și dea părerea în chestiunea parohiei care să i se încredințeze candidatul”. (Dr. N. Milaș: Dreptul bisericesc oriental, pag. 335).

Mărturiile citate dovedesc cu prisosință că poporul și-a exercitat dreptul de a participa la instituirea clericilor precizând totodată forma și limitele acestei participări, a da mărturie asupra candidaților, acceptând ca păstori pe cei vrednici, înlăturând pe cei nevrednici, refuzând pe cei trimiși fără consimțământul obștei.

Acum suntem în măsură a fixa limitele participării

poporului și la instituirea clericilor, precum și raportul ce există între dreptul suprem al episcopului și dreptul obștei, credincioase.

Obștea participă la primul moment al actului de instituire, anume prin alegerea ce face indică episcopului persoana vrednică de a primi hirotonia și misiunea canonică. Episcopul supune la examen actul alegerii făcută de popor, cercetează pe candidat asupra calităților și cunoștințelor sale, și numai dacă totul este în regulă hirotonește, în prezența poporului, pe candidat și îi încredințează, prin singhelie, misiunea canonică.

Episcopul în virtutea dreptului său suprem refuză hirotonia candidatului ales de popor, dacă alegerea nu s'a făcut conform cerințelor canonice, sau persoana aleasă nu îndeplinește condițiile cerute pentru a intra în cler.

Poporul poate să respingă pe cel trimis lui că păstor dacă episcopul n'a cerut sau n'a ținut seama de părerea obștei legal exprimată, fără a se expune la nici un fel de sancțiune.

Dreptul suprem al episcopului nu este un drept nelimitat: nu poate hirotoni sau respinge dela hirotonie pe cineva după bunul său plac, ci dreptul suprem se manifestă prin aceea că episcopul cenzurează alegerea, verifică însușirile candidatului arătat lui de popor, îl admite sau îl respinge dela hirotonie, dar numai întemeiat pe motive canonice.

Obștea la rândul său nu poate obliga pe episcop să hirotonească și să încredințeze misiune canonică unei persoane anumite. Rolul obștei este numai de a ajuta pe episcop să aleagă pe cel mai bun, de a-l împiedeca să greșească, permițând nevrednicilor intrarea în cler. Laicii — potrivit situației lor în organismul bisericesc — colaborează cu conducătorul eparhiei — episcopul — dreptul lor este numai de a ajuta pe episcop, propunându-i persoane demne de a primi hirotonia și misiunea canonică.

Dreptul obștei nu poate fi desconsiderat, episcopul este obligat să-i ceară părerea asupra viitorului ei păstor bisericesc, poporul având dreptul de a refuza pe păstori asupra cărora nu i s'a cerut părerea și nu și a dat consimțământul.

Dreptul poporului nu se poate nesocoti decât în cazul că acesta a abuzat de dreptul său de alegere, sau când prin purtarea sa s'a documentat nevrednic să exercite acest drept (A. Șaguna, op. cit. pag. 257).

Pe scurt, fixând raportul între dreptul episcopului și dreptul poporului, putem spune că episcopul are drept de a conduce, laicii au dreptul de a-l ajuta, de a colabora cu episcopul, care este conducător suprem al eparhiei, laicii fiind colaboratorii săi. Ceeace episcopul săvârșește singur fără popor, în chestiunea instituirii clericilor, este un act cu o oarecare valabilitate, păstorul bisericesc respectiv deși n'a fost primit în localitatea unde a fost trimis „rămâne în cinstea sa” (can. 36 ap., 18 antiobian); nesocotirea drepturilor episcopului de către popor, sau de altcineva, duce la nulitatea întregii operațiuni de instituire, „mirean să se cheme” cel instituit fără socotința episcopului, hotărăște sf. Vasile cel mare (can. 89).

Dreptul poporului de a participa la instituirea parohului este contestat pe motiv că azi poporul nu mai poate da mărturie despre vrednicia candidaților la preoți. Imprejurările în care se recrutează azi slujitorii altarelor fac inoperantă și inutilă participarea poporului la instituirea lor. Astăzi cei ce vor să intre în cler sunt pregătiți și selecționați cu grijă în școale speciale de teologie, așa că nu mai este necesar ca poporul să mărturisească despre vrednicia sau nevrednicia candidaților, fiindcă școala face o astfel de selecție încât nu ajung la candidatură decât cei vrednici. Poporul nici nu poate da mărturie asupra celui ce urmează a-i fi păstor fiindcă foarte rar candidații îi sunt cunoscuți, de cele mai multe ori în fața poporului se prezintă persoane complet necunoscute.

Este adevărat că azi poporul nu mai este în măsură să dea mărturie asupra numelui bun, că acest lucru îl face un factor mult mai competent, anume școala de pregătire teologică, dar această situație nu poate fi utilizată ca argument valabil contra participării poporului la instituirea clericilor. Faptul că poporul nu mai este chemat să dea mărturie asupra vredniciei celor ce vor să intre în cler, rolul acesta fiind împlinit în mod mai eficace de către alt factor, nu este suficient pentru a justifica excluderea poporului dela instituirea păstorilor bisericești, al despuia de un drept secular.

Dreptul poporului de a participa la instituirea păstorilor bisericești n'a isvorât numai din necesitatea de a da mărturie asupra vredniciei celor ce voiau să intre în cler, nu este legat numai de această manifestare: mărturie asupra vredniciei, pentru ca în momentul când aceasta mărturie nu-i mai este cerută, poporul să fie înlăturat complet dela instituirea clericilor.

Dreptul poporului de a participa la așezarea păstorilor săi bisericești se bazează pe învățătura Mântuitorului care este veșnică, prescripțiunile ei nu pot fi nici abrogate, nici nu pot cădea în desuetudine. Apostolii au chemat întreaga obște la alegerea păstorilor bisericești după porunca lui Iisus, ca o măsură de prevedere, să împiedece intrarea celor nevrednici în cler, dar nu numai pentru aceasta, ci mai mult pentru a da posibilitate tuturor mădularelor Bisericii să fie active pe tărâmul întregii vieți bisericești. Intreg organismul Bisericii trebuie să fie activ într'o chestiune de importanța celei a recrutării viitorilor păstori, fiindcă această acțiune angajează responsabilitatea întregii Biserici, atât a episcopului care primește în persoana celui ales un nou colaborator, de a cărui activitate în ultima analiză este el responsabil, cât și a obștei credincioșilor pe care îi va conduce către mântuire, ideal ce se îndeplinește numai printr'o colaborare armonică între păstor și păstoriți.

Dreptul poporului de a participa la instituirea păstorilor bisericești nu se reduce numai la aspectul oarecum extern al mărturiei asupra vredniciei, ci mai are un aspect cel puțin tot atât, dacă nu mai important decât mărturia asupra bunului nume.

Pe lângă darea mărturiei, participarea la alegerea clericilor dă poporului posibilitatea să declare că acceptă

pe cel găsit vrednic ca păstor, consimte liber să colaboreze cu respectivul în vederea realizării țelului suprem al Bisericii: mântuirea.

Dintre aceste două aspecte ale dreptului obștei, ni se pare mult mai esențial cel de al doilea, adică manifestarea consimțământului și a dorinței de colaborare cu poporul. Este, credem, mult mai important ca poporul, în virtutea libertății cu care este înzestrat orice creștin, să aibă latitudinea a accepta de bună voie pe păstorii săi, sau să refuze pe cei neagreați, și să facă dela început cunoscut aceasta, decât să dea numai mărturie asupra calităților candidaților, mărturie pe care întotdeauna o completează și verifică episcopul, căci poporul adeseori nu cunoaște cu precizie condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească un candidat la hirotonie.

Mărturia poporului de mare importanță, deși nu era întotdeauna completă și infailibilă, nu este așa de strâns, de esențial legată de popor, în sensul că numai poporul putea s'o dea, căci vedem în zilele noastre că poporului i s'au substituit școalele de teologie care, principial, asigură selecționarea viitorilor clerici, mult mai perfect decât o putea asigura altădată poporul.

La acceptarea păstorului și la manifestarea consimțământului de a colabora cu el în vederea mântuirii, poporul nu va putea fi substituit niciodată de vreun alt factor. Dacă mărturia asupra vredniciei o pot da alții în condițiuni mai bune, consimțământul la colaborare nu-l poate da nimeni decât poporul.

Acest ultim aspect al dreptului de participare la instituirea parohului este organic și indisolubil legat de popor. Un examen atent ne arată că primul aspect, darea mărturiei asupra vredniciei este condiționat de manifestarea acestuia din urmă. Mărturia asupra vredniciei precum și consimțământul le dădea poporul aproape simultan. „Constituțiunile apostolice” ne arată că în primul rând poporul și presbiteriul mărturiseau că toți consimt ca respectivul candidat să le fie păstor și numai după aceea se puneau și rezolva problema vredniciei lui.

Dacă azi nu mai este necesară mărturia asupra vredniciei candidatului din partea poporului, aceasta nu înseamnă că se poate seculariza întreg dreptul poporului de a participa la instituirea clericilor și mai ales în partea lui cea mai importantă: acceptarea păstorului și consimțământul de a colabora cu el.

Dreptul poporului de a accepta și a consimți la colaborare cu parohul său, se întemeiază pe învățătura lui Iisus asupra organismului Bisericii și asupra libertății de a lucra nesilit în vederea mântuirii sale, cu care este înzestrat orice creștin; a-l nesocoti este identic cu a nesocoti învățătura Mântuitorului.

Importanța participării la instituirea parohului a obștei credincioase sub al doilea aspect: acceptarea și consimțirea la colaborare, crește și năi mult evidențiindu-se indispensabilă când ne gândim că ea dă naștere unei legături morale între păstor și păstoriții săi; păstorul ales de toți fiind iubit, ascultat și sprijinit de popor, colaborarea lor împlinindu se spre sporirea slavei lui Dumnezeu.

Prof. I. AGEU

Românii arădani în frământările anilor 1849-50

b) Răspunsul dat Patriarhului Raiacici în chestiunea Mitropoliei române

În primăvara anului 1849, când focul revoluției ardea încă cu putere, monarhia austriacă, serios sguduită prin războiul intern, socotește că a venit vremea să-și organizeze imperiul pe baze noi de largă libertate pentru națiunile sale. Fructul acestei hotărâri este constituția din 4 Martie 1849. Era începutul unei serii de concesiuni făcute popoarelor de către monarhie, la cari, aceasta, a fost constrânsă prin mișcările și ideile vechului al XIX-lea.

În vreme ce această constituție ieșea la lumină, Ep. Șaguna petrecea la Viena și Olmütz, conducând deputațiile românești care au prezentat împăratului petițiunile naționale din 25 Februarie, 5, 12, și 25 Martie și 15 Aprilie.¹⁾ Din Viena se adresează Patriarhului Raiacici, la 10/28 Martie 1849, cerându-i să se enunțe categoric pentru independența Neamului românesc, atât bisericească cât și politică.²⁾

Patriarhul Raiacici cu data de 11 Aprilie 1849 trimite³⁾ în copie această scrisoare episcopilor din Arad — Gherasim Raț — și din Bucovina — Eugeniu Hacman — pentru a-și da „în meritul acesta cea mai grabnică opinie și declarațiune“.

Scrisoarea aceasta a sosit cu mare întârziere la Arad, abea pe sfârșitul lunii Octomvrie 1849 cum arată Ep. Raț în răspunsul său. Încă în 2/15 Octomvrie același an Ep. Șaguna scrie lui Raț, că Patriarhul sârbesc a împărtășit scrisoarea sa cu toți Episcopii și cerea să-i comunice răspunsul său.⁴⁾ Așa că în 9/22 Octomvrie, Ep. Raț putea scrie lui Șaguna că încă nu a primit scrisoarea în chestiune dela Patriarhul, deci nici părerea sa nu a putut-o da.⁵⁾ Însfârșit cu data de 5 Noemvrie 1849 Ep. Raț scrie răspunsul său. Era tocmai vremea când eparhia Aradului mântuită de războiul civil, lua parte activă la demersurile naționale.

În răspunsul său Ep. Raț pornește dela principiul fundamental al constituției împărătești care era „egalitate deplină de drepturi a tuturor naționalităților din imperiul austriac“. Această egalitate nu se poate realiza până atunci până când încă mai domnește o națiune asupra alteia în orice privință.

În respectul politic, Episcopul se arată optimist față de viitorul poporului român, încrezându-se în „garanția constituției imperiale“ și în „zeloasa lucrare a deputaților naționali“ trimiși la Viena. În privința bisericească Ep. Raț se declară alături de cei cari reclamă restaurarea vechei mitropolii românești, dotată cu mitropoliți „din sânge de român“ căruia să i se supună diecezele române, precum și acelea în cari Românii alcătuiesc majoritatea.

Dacă până aci Ep. Raț este de acord cu Ep. Hacman al Bucovinei, el se desparte de acesta atunci când e vorba să se stabilească corelațiunea Mitropolitului românesc cu Patriarhul Sârbilor, anume: după cum se știe, Ep. Hacman propunea ca Patriarhul sârbesc să fie recunoscut pentru ambele metropolii ca un locțiitor (Patriarh exarh) al Patriarhului Constantinopolitan, și astfel unitatea dogmatică — spirituală a celor două mitropolii să se reprezinte în Sinoade comune⁶⁾. Ep. Raț se declară cu totul împotriva acestei propuneri, în care el vede o supunere, într'o altă formă, a ierarhiei române către cea sârbească.

Care ar fi scopul acestei noi supuneri? — se întreabă Ep. Raț. Desigur numai dorința de a se susține unitatea Bisericii. Dar — spune el — și aici cuvintele sale sunt magistrale, „unitatea Bisericii noastre nu stă întru aceea ca să avem Patriarh cu auctoritatea sa în lucrurile dogmatice despunătoriu, ci stă în coinfelegerea, convoirea și convingerea tuturor credincioșilor laolaltă.“ Această unitate se obține prin Sinoade atât universale cât și particulare“ cărora și Patriarhii sunt supuși“. Chiar în cazul când Sârbii cu Românii ar ținea Sinod comun, acela nu ar fi decât numai un Sinod particular, neputând obliga toată Biserica răsăriteană. Dar dacă pot ținea împreună Sinod particular, tot astfel s'ar putea ținea sinoade particulare deosebite, respectând datinele — tradiția — bisericii răsăritene, fără ca prin aceasta să se strice unitatea Bisericii.

Concluzia: „neatârnnarea ierarhiei române numai atunci va fi întreagă când patriarhul Sârbilor nici într'o privință nu va incurge în îndreptarea ierarhiei române“.

Răspunsul acesta este câte se poate de categoric. El exclude deci din capul locului, afirmația lui Pușcariu pe care, repetăm: nu știm de unde a luat-o, ca Ep. Raț visa pentru sine o Mitropolie în Arad. Mai degrabă Hacman se gândea la aceasta, ceea ce s'a și întâmplat, căci răspunsul său anticanonice ticluit, lăsa deschisă porțița pentru pretențiile sale de mai târziu.

Că propunerea Ep. Eugeniu Hacman venea bine Patriarhului Raiacici nici nu mai încap

¹⁾ Pușcariu: O. c. p. 102

²⁾ Pușcariu: o. c. p. 103

³⁾ Arhiva Episcopiei Aradului Nr. 162—1849.

⁴⁾ Arhiva Episcopiei Aradului Nr. 126—1849.

⁵⁾ Idem Nr. ad 126—1849.

⁶⁾ Vezi Pușcariu o. c. p. 105.

vorbă. Acesta de mult se visa un fel de papă oriental al popoarelor ortodoxe din Imperiul austriac. Felul în care acesta trata uneori pe Episcopii din Metropolia sa, lăsa să se înțeleagă că-și arogă acest fel de stăpânire. Spre nenorocul lui, dar spre binele Bisericii, el a întâmpinat rezistență categorică.

Iată ce-i scria¹⁾ Ep. Raț într'o scrisoarea din 9/21 Martie 1846, ca răspuns la dese plângeri ale neferiților preoți alicoci dela Galșa, care izgoniți din parohie, încercau — deși în contra hotărârilor mai înalte — de a reveni la postul lor, apelând la Patriarhul Ep. Raț îl roagă să facă deosebire între lucrurile ce se țin de apelatoriul Metropolitan și cele ce nu-i aparțin, căci — scrie el mai departe — „vel Excellentia Vestra est Episcopus Aradiensis vel ego, si Excellentia Vestra, tunc non sum ego necessarius; si ego tunc non habet Excellentia Vestra jus semet immiscendi in Dioecesis meam cuius Gubernium mihi non Excellentiae Vestrae est concreditum“.

Iar mai departe: „Scio praeterea me in Ecclesia esse Graeca in qua non est forma regendi Monarchica sed Aristocratica. Verum nec in Romana Ecclesia, ubi Monarchica regendi forma est, tanta sibi indulget Pontifex ergo Episcopos, quanta Excellentia Vestra ergo me conculcatione Canonum per hanc proceduram novam sectam Excellentia Vestra excitat, qua haec est praecipua Causa factae separationis Ecclesiae Romanae a Graeca, per hoc Excellentia Vestra appropriat sibi primatum pontificium in Ecclesia Nostra, quid hoc autem est aliud nisi Unio a quo semper abhoruit Ecclesia Graeca...“ Știindu-se lăsat în drepturile sale arhieresti, consfințite de tradiția și învățătura Bisericii sale, episcopul Raț este de o dârzenie neobișnuită. „Știu că mă aflu în Biserica greacă — spune el — al cărei formă de guvernământ este aristocratică și nu monarhică. Dar nici în Biserica romană a cărei formă de guvernământ este monarhică nu-și îngăduie atâtea Pontificele (papa) față de episcopi, câte Excelența Voastră față de mine, cu nesocotirea canoanelor, prin care procedură Excelența Voastră atâță formarea unei noi sciziuni, căci aceasta este pricina de căpetenie a despărțirii făcute între Biserica Romană de cea Greacă; prin aceasta Excelența Voastră își arogă un primat pontifical în Biserica noastră, ori ce altceva este aceasta decât Unire, de care întotdeauna a fugit Biserica Greacă“.

Episcopul Raț era întru toate de părerea Ep. Șaguna în rezolvarea problemei ierarhice. Dacă din răspunsul său lipsesc provocările la

canoane sau izvoare istorice, este pentru că lucrul acesta îl făcuse Șaguna prin broșurile sale cunoscute în acest timp și în Eparhia Aradului.

Cu toate acestea răspunsul său nu-și pierde nimic din valoare. *El este mărturia unei convingeri sănătoase, pe deplin altoită în butucul Tradiției și Canoanelor Bisericii Orientale.* O convingere exprimată într'o logică stringentă. O convingere care până la urmă a biruit toate piedicile interesate, ea fiind baza organizării Bisericilor orientale în biserici naționale independente, dar unite prin tradiția dogmatică și disciplina canonică.

c) Legăturile Ep. Gherasim Raț cu Ep. Andrei Șaguna

Trei episcopi români existau în vremea aceasta (1849-50), în imperiul austriac: Gherasim Raț al Aradului, Andrei Șaguna al Ardealului și Eugeniu Haeman al Bucovinei. Eparhiile românești ale Vârșetului și Timișoarei ajunseră abia să-și capete episcopi sârbi dar cari știau românește. La atâta se putură ridica.

Legăturile între cei trei episcopi români nu erau însă cele care se doreau de popor a fi, mai ales dată fiind marea de interese streine, de multe feluri, în mijlocul cărora trăiau. Ep. Eugeniu al Bucovinei era acel care făcea o notă discordantă în această troiță de arhierii români. Cât despre ceilalți doi, între ei legăturile erau dintre cele mai strânse și cordiale.

Am arătat într'un studiu anterior începutul acestor legături,²⁾ încă în 1839 Ep. Raț aflându-se în Carloviț stăruia pe lângă Șaguna, cu asentimentul Mitropolitului Stancovici, ca să vie între români ca președinte al Consistorului orădan. Șaguna a refuzat la început așteptându-și promovarea în arhidieceza sârbească. Dumnezeu l-a rezervat însă pentru Neamul românesc, și în această situație Ep. Raț este cel dintâiu care se bucură și-i salută venirea.

Legăturile între acești doi arhierii se întesesc încă cu începutul toamnei anului 1849 când revoluția fiind înăbușită, lupta pentru emanciparea națională și bisericească a Românilor este reînceptută cu puteri noi. Șaguna se află în fruntea ei, iar privirea lui ageră îmbrățișează tot pământul locuit de Români din imperiul austriac și poate și mai mult.

Nenorocul pentru Neamul românesc și cauza lui, a fost că abea la un an după începutul acestor strânse și rodnice legături Ep. Raț moare, lipsind astfel pe Șaguna de o colaborare prețioasă. *În răstimpul acesta de un an, colaborarea*

¹⁾ Arhiva Episcopiei Aradului No. 138—1849.

²⁾ „Episcopul Gherasim Raț și Protosinclul Andrei Șaguna“, Biserica și Școala (1946) pp. 362—363.

dintre cei doi arhieri este într'adevăr pilduitoare : orice inițiativă ce se naște la Sibiu este imediat urmată la Arad. Trimit sibienii deputați la Viena, trimit și arădanii, reprezentând acolo voința tare și unitară a românismului din monarhie. Se constituiesc sibienii în sobor diecesan, în vederea Sfnodului Episcopilor din Viena, arădanii nu întârzie să se pregătească pentru acelaș eveniment. Are nevoie Șaguna de o metodică românească, o găsește la Arad, unde harnicii dascăli ai preparandiei o aveau de mult.

Ne oprim aci cu înșirarea acestor legături, având intenția de a expune în cele următoare, cronologic, șirul epistolelor schimbate între cei doi episcopi, pentru promovarea intereselor românești. Insemnăm doar — și acesta este rostul acestui capitol — că atitudinea Ep. Raț față de cauza națională bisericească a Românilor este îndeajuns caracterizată aci prin prisma acestor legături fericite.

Pr. Gheorghe Lițiu

Informațiuni

■ Ziua onomastică a M. Sale Regelui Mihail I (8 Noembrie a. c.) a fost sărbătorită în catedrala ortodoxă din Arad printr'un Te-Deum slujit de P. S. Sa Părintele Episcop Andrei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Erau de față autoritățile civile și militare și un număr mare de credincioși.

Despre însemnătatea zilei a vorbit Prețul Petru Bogdan.

■ I. P. S. Patriarh Nicodim și delegația Bisericii ortodoxe române, care a vizitat de curând Moscova, s'a întors în țară. La sosirea în București I. P. S. Patriarh a fost întâmpinat de Dl prim-ministru Dr. P. Groza, Dl Gh. Tătărescu, Dl. S. I. Kavtaradze ambasadorul U.R.S.S. la București, de membrii clerului și alții.

Răspunzând urărilor de bun sosit I. P. S. Sa a spus între altele :

„Pentru conducătorii noștri, pentru poporul român, pentru Biserica românească aduc numai dragoste. Am fost înconjurat pretutindeni de o caldă afecțiune. Poporul avea și lacrimi în ochi atunci când ne-a văzut. Prin bunăvoința Generalisimului Stalin am vizitat și Kremlinul. Câte bogății, câte muzee frumoase se află acolo. Rezultatul călătoriei făcute este că avem azi o înfrățire temeinică între biserica rusă și biserica română, între poporul sovietic și poporul român, între stăpânirea de acolo și guvernul dela ei. Pot constata că de când am venit din Rusia Soviet-

tică unde am văzut atâtea lucruri frumoase, simt că am întinerit. Doresc ca această frățietate să fie din ce în ce mai caldă și să fie veșnică“.

■ Cerc catehetic eparhial. În ziua de 7 Noembrie a. c. Cercul catehetic eparhial din Arad și-a ținut prima sa ședință, din anul școlar 1946/47, sub președinția P. S. Sale Părintelui Episcop Andrei. După cuvântul de deschidere al I. P. C. Părinte Ic. Stavr. C. Turicu, în care elogiază activitatea P. C. Părinți Profesori Sabin Ștefa și Iuliu Hălmăjan, pensionați de curând, P. S. Sa Părintele Episcop pune în discuție problema cercetării bisericii de către elevi, apoi spovedirea elevilor și raportul sufletesc ce trebuie să existe între catehet și elevi. Insistând asupra faptului că Preotul-profesor nu este în școală un instructor, ei un duhovnic al pepinierii celor tineri, P.S. Sa Părintele Episcop a dat celor prezenți prețioase îndrumări în privința acestor importante compartimente din catehizarea elevilor.

S'a stabilit apoi lecția de model, precum și aranjarea unor serbări religioase de către elevii școalelor secundare din Arad.

■ Misiuni religioase la Vânători și Mișca au avut loc în zilele de 26 și 27 Octomvrie a. c. La aceste misiuni a participat dela Arad Părintele I. Ungureanu. Înainte de amiază s'a slujit sf. Liturghie, iar după masă a avut loc programul Școlii de Duminecă. La buna reușită a acestor programe și au dat prețiosul lor concurs: la Vânători, corul mixt condus de vrednicul director școlar I. Silaghi, iar la Mișca, corul elevilor școlii primare condus de harnicul învățător Vâlcan.

■ Asociația creștină a tinerilor (Y.M.C.A.) Secția Arad a ținut în zilele de 10—16 Noembrie a. c. o săptămână a rugăciunii și a împrietenirii mondiale. În fiecare din aceste zile s'a slujit în biserica Catedrală din Arad un scurt serviciu religios în prezența P. S. Sale Părintelui Episcop Andrei, a membrilor asociației și a altor credincioși, rostindu-se de fiecare dată și câte o meditație conform subiectelor fixate de biroul central al acestei asociații. Meditațiile au fost ținute de către P. S. Sa Părintele Episcop Andrei, I. P. C. Ic. Stavr. Florea Codreanu, P. P. C. C. Prot. Dr. Il. V. Felea, Dr. Petru Deheleanu și Viorel Mișuțiu și Preoții Petru Bogdan și Demian Tudor. La finea slujbelor ținute în zilele de 10 și 16 Noembrie a. c. corul Armonia dirijat de Dl. Alex. Șerban și corul bisericesc al tinerimii din Arad-Pârneava condus de C. Părinte diacon M. Emândi, au executat mai multe cântări religioase.

■ Cursurile la Academia Teologică și Școala eparhială de cântăreți bisericești din Arad au început în ziua de 12 Noembrie a. c. printr'un

serviciu religios oficiat în biserica catedrală în prezența P. C. Părinți profesori, a studenților și a elevilor. La finea sf. slujbe a vorbit P. C. Sa Părintele Rector Dr. Simeon Șiclovan.

■ A apărut „Cartea de Religie pentru cl. III-a primară, de Prot. Viorel Mihușiu. Costul unui exemplar este de 4.000 lei.

■ † Letiția Chebelevu născută Țiucra, vrednică soție a Preotului Ilie Chebelevu din Șoimoș s'a stins din viață în ziua de 27 Octomvrie a. c în etate de 53 ani.

Odihnească în pace!

Concurs

Nr. 4143/1946.

Se publică concurs din oficiu, cu termen de 15 zile pentru îndeplinirea următoarelor parohii: 1. Arad V. 2. Arad VII, 3. Arad VIII, 4. Arad X, 5. Iercoșeni, protopopiatul Buteni, 6. Dumbrăvița, protopopiatul Radna, 7. Adea protopopiatul Chișineu-Criș, 8. Valea Mare, protopopiatul Gurahonț, 9. Țipari protopopiatul Chișineu-Criș, 10. Joia-Mare, protopopiatul Buteni, 11. Călugăreni, protopopiatul Pecica 12. Zădărlac, protopopiatul Pecica 13. Zăbrani, protopopiatul Radna, 14. Ocișo, protopopiatul Hălmaگیu.

Cererile de concurs se vor înainta Consiliului Eparhial Arad.

Arad, la 2 Noemvrie 1946.

† ANDREI,
Episcop.

Traian Cibian,
Cons. ref. eparhial.

Nr. 3348-1946.

Se publică concurs repetit, prin numire, cu termen de 15 zile, pentru îndeplinirea postului de preot ajutător cu drept de succesiune pe lângă preotul paroh Ștefan Fofiu dela parohia Talpoș, protopopiatul Cermeiu.

VENITELE împreună cu acest post sunt:

1. $\frac{1}{2}$ din sesiunea parohială în extensiunea ei de azi, cu drepturile de pășune.
2. Locuință în casa parohială și folosința grădinei.
3. Toate venitele stolare.
4. Salarul dela Stat.

Parohia este de *clasa primă*.

Preotul ajutător numit va suplini pe preotul paroh Ștefan Fofiu la toate serviciile publice și particulare, în și afară de biserică, va catehiza elevii dela școalele primare și va conduce oficiul parohial.

Preotul ajutător numit va achita din al său toate impozitele după beneficiul său.

Cererile de concurs, însoțite de actele necesare (Certificatul de absolvire a școlii medii, Absolutorul teologic, Diplomă de capacitate preotească și un scurt

memoriu despre activitate și datele personale), se vor înainta Consiliului Eparhial din Arad.

Preoții admiși la candidare, cu apropierea scrisă a Consiliului Eparhial din Arad, se vor prezenta în Sf. biserică din Talpoș, pentru a servi, cuvânta și a face cunoștință cu credincioșii.

Din ședința Consiliului parohial al parohiei Talpoș dela 12 Mai 1946.

Aprobat în ședința Consiliului Eparhial dela 30 Septemvrie 1946.

† ANDREI,
Episcop.

Traian Cibian,
cons. ref. eparhial.

Se publică Concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare, pentru îndeplinirea postului de *secretar contabil la Școala de Cântăreși Bisericești* ort. rom. din Arad, prevăzut în Legea Nr. 751 pentru organizarea și funcționarea Școalelor de Cântăreși Bisericești, art. 16, publicată în Monitorul Oficial Nr. 223 din 26 Septemvrie 1946.

Conform Legii amintite, candidații trebuie să aibă cel puțin patru clase secundare și cunoștințe speciale de contabilitate.

Salarul va fi cel prevăzut în bugetul Onor. Minister al Cultelor.

Condițiunile de numire sunt cele prevăzute în Decretul Lege Nr. 746 pentru Statutul Funcționarilor Publici, art. 8 și 9, publicat în Monitorul Oficial Nr. 220 din 22 Septemvrie 1946.

Cererile, împreună cu actele necesare, vor fi înaintate, în termenul concursual, Consiliului Eparhial ort. rom. din Arad.

Arad, în 7 Nov. 1946.

Consiliul Eparhial

Comunicat

Ministerul Artelor, Direcțiunea Generală a Muzicii Oficiul de Centralizare a Corurilor și Fanfarelor din Ardeal Sediul Arad, Comunică:

Cu începere dela 1 Dec. 1946 Oficiul de Centralizare și Organizare a Corurilor și Fanfarelor din Ardeal, organizează un curs de specializare pentru conducătorii de coruri și fanfare din Jud. Arad.

La curs pot lua parte și din alte Județe. Cursul va dura 10 zile și se va ține la Conservatorul din Arad Str. Episcopiei 4. Taxa de frecvență 30.000 lei. Incartiruirea și întreținerea rămâne în grija participanților.

Cei cari doresc să urmeze acest curs vor anunța din timp oficiul de centralizare.